

Muževa hiža i njezina tajna

Branko Abramović

Gorskim kotarom prolaze mnogi putovi, znani i neznani. Spominju se karavanski putovi, putovi tovarnici pa sve do cesta koje su nazvane po vladarima ili njihovim suprugama. Zajedničko im je to da su vodile od Primorja prema unutrašnjosti, osim jednog, puta jada i žalosti koji je počinjao negdje na turskoj granici, a završavao kod Mrkoplja, znanog kao Begova staza. Tom se stazom odvlačio plijen, sve tamo od Kranjske, Primorja prema Bosni i dijelu Like. Zbog učestalih turskih provala na područje Gorskog kotara izbjegao je velik dio stanovništva u Kranjsku i Belu krajinu. Turci su tada toliko osiromašili Gorski kotar da do današnjih dana nije dosegao ekonomsku jakost koju je imao za vrijeme upravljanja obitelji Frankopan. Primjera radi: grad Čabar u 18. st. imao je francuskog kirurga specijalista za ozljede na radu. Ne zaboravimo, u Čabru je bila ljevaonica željeza, a u okolici su bili rudnici. Još se sada spominje peč za taljenje željezne rude imenom Wolf.

Stanovništvo koje je ostalo, snalazilo se na razne načine. Neki su se oduprli pljačkašima.

Moravice su imale toranj s posadom koja je uzbuñivala stanovništvo na svaki sumnjivi znak, a stanovnici Skrada su se sklanjali u špilju zvanu Muževa hiža.

Skrad je malo mjesto na Lujzinskoj cesti i željezničkoj pruzi Karlovac – Rijeka, poznato kao nekadašnje klimatsko lječilište. Zdravu klimu tog područja zapazila je i vojska Kraljevine Jugoslavije te je za svoje potrebe otvorila hotel. Poslije Drugog svjetskog rata hotel je predan zdravstvu i korišten kao dječje odmaralište: Poslije je bio predan ugostiteljima te neko vrijeme životario, a sada ne pitajte!

U knjizi Dragutina Hirca »Gorski kotar« iz 1898. godine o Skradau piše: »Podneblje je u ovom planinskom zakutku oštro. Sniježi već polovicom studenoga, a snijeg ne okopni kadkad do 20. svibnja; iznimno znade zapasti i u kolovozu«.

Spustite li se ispod Skrada, najprije makadamom, onda šumskim putem, pa stazom i na kraju stazicom, doći ćete do potoka Jasle, koji Dragutin Hirc ne poznaje po imenu ili je ime za-

Branko Abramović

Čamci na dnu isušenog jezera na kraju Muževe hiže snimljeni 15. srpnja 2007.

boravio. Hirc nažalost nije pravio bilješke onog dana kad je dio puta prošao, već je neke dojmove i vrijedne podatke bilježio kasnije pa stoga nastaju neke proturječnosti. Točan datum njegova posjeta špilji nisam mogao odgonetnuti. Sigurno je da je posjet uslijedio za ljetnih školskih praznika. Temperatura zraka pred špiljom iznosila je 18 °C, a temperatura vode 8 °C. Opisujući ljepote špilje i ukrase, u jednom dijelu Hirc kaže: »Sad skrenusmo opet iztočno i dodjosmo u dvoranu, u kojoj se razlilo jezerce sa dva čamca«. Te čamce Dragutin Hirc spominje u svojim člancima objavljenim u časopisima »Lijepa naša domovina«, »Nada« i u radu JAZU.

To sam pročitao tek početkom ljeta 2007. Nazvao sam prijatelja Ivicu Šnajdara iz Delnica i predložio mu da to provjerimo. Iz razgovora sam saznao da je Ivica već bio u Muževoj hiži tog ljeta i našao čamce na suhom, ali je pristao ići ponovno. I tako se s dr. Viktorijom Erdeljić i Anušom Raić uputismo 14. srpnja 2007. u Gorski kotar da pogledamo čamce, eventualno ih snimimo, te da posjetimo snježnicu kod sela Stara Slavica gdje je Hrvatsko meteorološko društvo obavljalo meteorološka mjerenja u kolovozu 2004. Najprije dođosmo do snježnice, kad gle čuda: snijega u snježnici nema, a oko snježnice vegetacija je puno bujnija. Jedino su

se jele oko same jame prorijedile, izgubile puno iglica. Što je, tu je. Natrag u Delnice na spavanje pa sutra do Muževe hiže.

Evo nas pred Muževom hižom 15. srpnja 2007. Ispod nas je kanjon potoka Jasle dug oko 400 metara, visok do 80 metara, na mjestima uzak, pa rastegnute li ruke dodirujete obje strane kanjona. Kanjon je bogat slapovima, skoro pa neprohodan, idealno mjesto za sklanjanje od pljačkaša konjanika.

Kanjon Vražji prolaz premostilo je mostovima i galerijama od 1934. do 1936. godine Društvo za uređenje Skrada i okolice sa sjedištem u Skradu.

Špilju su 1960. istraživali članovi PD-a »Željezničar«. Skicu kojom ću se služiti izradili su Vlado Božić i Ivica Posarić. Ulaz u Muževu hižu je velik oko 40 × 15 metara. Špilja je od ulaza do jezera duga oko 130 metara. Pristup do čamaca, kad su na »suhom«, nije težak, osim zadnjih nekoliko metara kad se treba po slaboj kosini spustiti do njih. Nikakva penjačka oprema nije potrebna. Čamci su skoro do polovice u mulju. Pedolozi bi taj mulj svrstali u glejni tip tla, što će reći da je tlo zasićeno vodom, ali ne može se naći nikakva mlaka vode. Po nekim piscima tu obitava čovječja ribica. A ako obitava, gdje je sad? Na rubu jezera vidi se granica vode, nigdje nije viša od nategnuta dva metra.

Na prvi se pogled vidi da čamce nisu radili profesionalni graditelji čamaca, takvih u tom kraju nema, već domaći stolari koji su kao model imali škrtu (u Gorskom kotaru tako zovu mrtvački sanduk), samo su je produžili na oko tri metra.

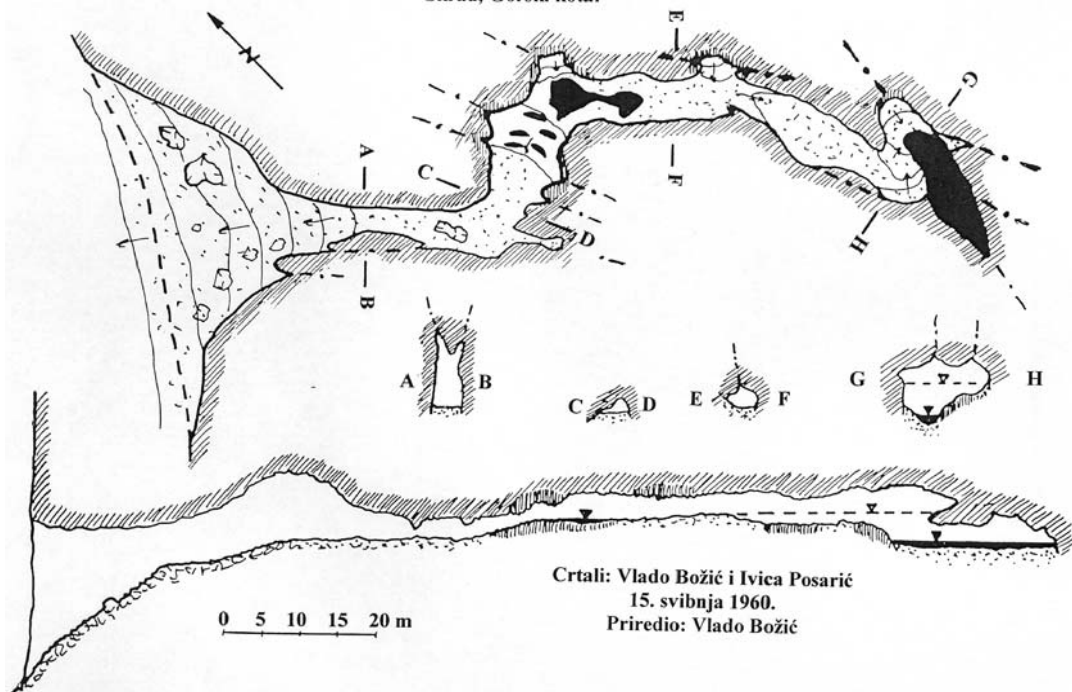
Rudolf Strohal u knjizi » Uz Lujzinsku cestu« iz 1935. godine o Muževoj hiži piše: »Od prirodnih osobitosti valja istaknuti svakako Skradski vrh i špilju Muževu hižu, u kojoj se prije našlo i nešto starog posuđa, možda još iz turskih vremena«. Čamce ne spominje, najvjerojatnije su već bili pod vodom. Da su špilje ljudi koristili kao sklonište spominje i Marijan Paver; 2004. čitamo: »Ova je špilja davno otkrivena, po narodnoj predaji tu se za vrijeme turskih provala sklonio dio stanovništva ovog kraja. Prema povijesnim podacima, najpogibelnije bile su 1528., 1578. i 1585. godina, kada su turske čete opljačkale ove krajeve.«

Branko Abramović

Dr. Viktorija Erdeljić i Anuša Raić silaze prema isušenom jezeru

MUŽEVA HIŽA
Skrad, Gorski kotar

Sigurno je da su čamci krajem 19. stoljeća plivali na vodi (Hirc, 1898). Jesu li od tog vremena ikad bili na suhom pitanje je. Postoje dvije mogućnosti, prvo da se zbog seizmičke aktivnosti negdje otvorio sporedni kanal kroz koji je voda istekla. Ima tu nečeg. Na drugoj strani grebena, otprilike na istoj nadmorskoj visini, na udaljenosti od 400 metara, nalazi se polušpilja Zeleni vir, kroz koju je nekad tekao potok Curak. Možda postoji neke podzemna veza između tih dviju špilja. Polušpilja Zeleni vir je 1924. pregrađena, postala je akumulacija za potrebe munjare »Zeleni vir«. U razgovoru s gospodinom Dragutinom Jerbićem, mašinstom u munjari, saznao sam da je od 1972. do ove (2007.) godine jezero u špilji Zeleni vir presušilo 2 ili 3 puta. Nažalost, datume kad se to dogodilo nisam mogao dobiti.

Drugi je mogući razlog isušivanja jezera u Muževoj hiži smanjenje količine oborina na tom području. Kišomjerna postaja kod munjare radi neprekidno od 1936. godine; godišnji prosjek je od 1116,8 mm 1984. godine pa do 2698,0 mm 1937. godine. Ove (2007.) godine oborina je bilo puno manje. Tako je primjerice u travnju

2007. palo samo 4,1 mm. Pitanja su primamljiva, pokušajmo ih riješiti.

S velikim entuzijazmom i još većom nadom krenusmo 29. rujna 2007. Hrvoje Grgić i ja put Skrada, gdje nas je čekao Ivica Šnajdar s kćerkom Nadom, da bolje pogledamo čamce i još ih slikamo. Brzo u špilju, kad tamo voda niti 80 m od ulaza. Ivica se pokušao probiti što dalje, ali čamci su i dalje sačuvali svoju tajnu, neka.

Literatura

- HIRC, DRAGUTIN, 1891: Muževa kuća. Lijepa naša domovina, str. 68-69, Zagreb
- HIRC, DRAGUTIN, 1898: Muževa hiža. Gorski kotar, str. 85, Zagreb
- HIRC, DRAGUTIN, 1889: Muževa hiža. Jugozapadna visočina, rad JAZU, knjiga XCIII, str. 176, Zagreb
- HIRC, DRAGUTIN, 1900: Muževa hiža. Nada, br. 23, sv. 20-25, str. 362, Sarajevo
- STROHAL, RUDOLF, 1935 (pretisak 2005): Muževa hiža. Uz Lujzinsku cestu, str. 49, Delnice
- PAVER, MARIJAN, 2004: Muževa hiža. Zeleni vir, str. 21, Delnice